

2022-08-31

Till Socialdepartementet
S2022/01621
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet, SOU 2022:11

Inledning

Sveriges teckenspråkstolkars förening (STTF) är en sammanslutning av verksamma teckenspråkstolkare och/eller dövblindtolkar. Föreningen bildades 14 maj 1969 och drivs helt ideellt av verksamma tolkar. Föreningen har till uppgift att tillvarata medlemmarnas intressen av gemensam karaktär, såsom arbetsvillkor, förhållandet till uppdragsgivare samt villkoren för utövande av tolkverksamhet. Föreningen vill verka för en yrkesmässig och ansvarskännande samt välutbildad tolk kår. STTF arbetar aktivt för att erbjuda vidareutbildningar till verksamma tolkar, vara ett stöd för våra medlemmar i att känna en tillhörighet med kåren och bevaka utvecklingen inom vårt yrke. Vidare är STTF en kontaktmöjlighet för de som har frågor gällande teckenspråks och dövblindtolkning, såväl beställare, tolkanvändare, utbildningar som media eller myndigheter.

Allmänt om betänkandet:

STTF är i stort mycket positiva till de flesta förslag i utredningen. Vi ser att det nu finns en möjlighet till en positiv och långsiktig utveckling för tolktjänsten och vi hoppas att genomförandet av handlingsplanen sker snarast.

Vi är mycket glada över att teckenspråks och dövblindtolkar har fått komma till tals och haft en plats i denna utrednings arbete. Vid tidigare utredningar och förslag kring tolktjänsten har så inte varit fallet och vi ser detta som en mycket positiv utveckling.

Vi har några områden där vi vill trycka lite extra på vikten av att detta bör hanteras snarast, detta gäller framförallt försörjningen av tolkar framöver då vi idag ser en tydligt nedåtgående trend av både sökande till och examinerade från utbildningen till teckenspråkstolk. Speciellt positiva är vi till en samlad nationell resurs som föreslås.

STTF.s synpunkter på delar i betänkandet

STTF tillstyrker i stora delar betänkandets olika förslag. Vi vill särskilt lyfta fram de förslag som direkt berör och påverkar vår yrkesgrupp, samt kommentera vissa brister i dessa. Vi vill också lyfta några andra punkter som mer indirekt påverkar oss och vårt arbete.

7.4 Tolktjänst för vardagstolkning

STTF ser gärna att målgruppen för tolktjänsten breddas så att även personer med språkstörning och omyndiga barn till döva föräldrar samt barn till föräldrar med dövblindhet inkluderas. Dock vill vi tillägga att detta kommer ställa högre krav på tolkarna varför utbildning och vidareutbildning riktat mot att arbeta med dessa grupper behöver ses över. STTF ansluter sig därför till de rekommendationer, insända i remissvaret från Sveriges Dövas Riksförbund, om att uppdra åt den föreslagna nationella funktionen för samordning av tolktjänstfrågor att utreda dels hur personer med språkstörning och dels hur yngre barn till döva eller till föräldrar med dövblindhet kan inkluderas i tolktjänstens målgrupp.

7.4.2 Viss ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet

STTF tillstyrker förslaget om att det i den nya lagen ska tydliggöras att ledsagning ska ingå i tolktjänst för personer med dövblindhet och delar utredningens bedömning att det råder samstämmighet kring att ledsagning ingår som ett av tre delmoment vid dövblindtolkning, det vill säga, att tolka vad som sägs, syntolkning och ledsagning. Hela denna definition bör skrivas in i kommande lagstiftning för tydlighetens skull.

Vi ställer oss dock avvisande till den del av förslaget som begränsar momentet ledsagning vid dövblindtolkning genom att endast föreslå viss ledsagning vid dövblindtolkning. Denna begränsning skulle vidmakthålla de utmaningar för tolkanvändare och de gränsdragningsproblem mellan huvudmän som beskrivs i 5.2.3 och 5.3.2 och det finns inte heller några data som påvisar att detta ur ett helhetsperspektiv skulle vara mer kostnadseffektivt för det offentliga.

De tre delmomenten vid dövblindtolkning är integrerade med varandra och det är svårt att separera dem i en tidslinje. Det är i princip alltid så att alla tre delmomenten är mer eller mindre aktiva i hela dövblindtolkning situationen. Betänkandet beskriver på ett förtjänstfullt sätt delmomentet ledsagning vid dövblindtolkning som en förflyttning vid dövblindtolkning som dessutom är kvalificerad genom att den även innehåller momenten syntolkning och tolkning av vad som sägs. Denna föreslagna begränsning ter sig inte heller vara särskilt genomtänkt då den i det av utredningen givna exemplet fastslår att det för ett möte på en timme maximalt kan utgå en timmes ledsagning. I praktiken skulle detta dock innebära att en dövblindtolkanvändare inte kan ha mer än ungefär 20 minuter att ta sig till mötet eller aktiviteten och ungefär detsamma från mötet/aktiviteten. Detta givet att man behöver anlända 10 min före ett möte och inte kan komma iväg förrän 10 minuter efter mötet. Konsekvensen av detta skulle bli att många inte skulle kunna delta i olika aktiviteter. Denna begränsning är orimlig och inte försvarbar mot bakgrund av de fakta som utredningen själv redovisar kring svårigheter för personer med dövblindhet att vara delaktiga i samhället. Det saknas underlag som visar på behovet av att begränsa momentet ledsagning vid dövblindtolkning utan tvärtom skriver utredningen själv under punkt 15.5.3 som handlar om konsekvens för kommunerna att

den bedömer att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget är försumbara och skulle innebära en marginell minskning, om någon, av kostnaderna för kommunen.

STTF finner det också problematiskt att definitionen av vad som kan ingå i dövblindtolkning endast berörs tydligt i sammanhang relaterade till vardagstolkning då den skäligen behöver gälla all dövblindtolkning oavsett tolksituation eller betalningsansvar. I samband med den nya föreslagna insatsen om tolk i arbetslivet (8.2.3) nämns bara i förbifarten att ledsagning som delmoment vid dövblindtolkning ”rimligen” kan omfattas av den nya insatsen. Att i lagstiftningen få tydliggjort en definition av att dövblindtolkning består av tre delmoment: att tolka vad som sägs, syntolkning och ledsagning, hade varit klargörande och målfrämjande och borde därför skrivas in.

7.8 Regionen ska få möjlighet att inrätta valfrihetssystem för tolktjänster

STTF anser att tillämpandet av lagen om offentlig upphandling i vissa regioner har skapat stor otrygghet vad gäller anställning för tolkarna och påverkat branschen på ett negativt sätt. Vi ser därför positivt på möjligheten att inrätta valfrihetssystem för tolktjänster.

10.4 Förutsättningar för fördjupad samverkan mellan regioner om distanstolkning

STTF tillstyrker förslaget om att den nationella funktionen för samordning för tolkfrågor, i samarbete med flera aktörer, gör en översyn av hur en gemensam distanstolkning skulle kunna fungera samt ser över vilka plattformar som är lämpliga, både ur ett utförande och ett användarperspektiv. Vi vill påpeka att det idag finns lite väldigt lite forskning kring vad som händer med ett, som teckenspråket, 3 dimensionellt språk när det stoppas in i ett 2 dimensionellt forum som distanstolkning. Hur detta påverkar både tolkar och tolkanvändare behöver också ses över, och mer forskning på området bör främjas. Vi vill också skicka med att distanstolkning ställer stora krav på tolkarnas kunskaper inom det tekniska området, en gemensam distanstolkning skulle ge möjlighet att utbilda de tolkar som ska använda denna så de är trygga i sin roll.

12.1 behovet av en stark tolk profession

STTF ser med stor glädje att utredningen valt att lyfta frågor kring tolkprofessionen, trots att det inte ingick i deras direktiv, samt att man har identifierat flera utmaningar gällande en stark tolk profession. Att vi som yrkesgrupp har fått komma till tals i utredningen är ett stort kliv framåt, och vi vill betona att utan tolkprofessionen blir det svårt att tillhandahålla tolktjänsten.

12.2 Förnyad analys av behoven av tolkar och utbildningar

STTF anser att förslaget om en uppföljning inkluderande döva tolkar och tolklärare är bra. Vi anser dock att fem år är för länge att vänta. Vi föreslår en kontinuerlig uppföljning där den första analysen bör ske senast om tre år då vi redan idag ser en kraftig minskning av nyexaminerade teckenspråks och dövblindtolkar vilket i längden kommer leda till tolkbrist, som med en kontinuerlig uppföljning skulle kunna upptäckas och förhoppningsvis motverkas och åtgärdas i tid. Detta helt i linje med vad utredningen själva har kommit fram till. Vi anser att den nationella funktionen bör prioritera att hitta lösningar för att göra teckenspråkstolk, dövblindtolk och skrivtolk till mer attraktiva yrken och höja statusen samt lönerna för dessa.

12.3 En kontinuerlig och systematisk fortbildning och kompetensutveckling av tolkar

STTF tillstyrker förslaget att den nationella funktionen får i uppdrag att se över och utveckla en plan för fortbildning och kompetensutveckling av verksamma tolkar. Vi tycker att utredningen på ett bra sätt lyft frågan och vilka problem som finns idag. En samlad överblick över kompetensutveckling och fortbildning skulle vara ett stort stöd för de arbetsgivare som vill ge sina anställda möjligheten till att delta i fortbildning. Vi ser det också som positivt att utredningen har uppfattat och påpekat att det måste vara lättillgängligt, tex via digitala utbildningar, då vår yrkeskår är utspridd över hela landet med mycket varierande möjligheter att fysiskt ta sig till de nuvarande utbildningar som erbjuds.

14 En nationell funktion för samordning av tolktjänstfrågor ska inrättas

STTF tillstyrker förslaget att inrätta en nationell funktion. Vi ser mycket positivt på att samla uppföljningar, utveckling och ansvar hos en aktör. Idag finns det inte någon sammanhållen bild av tolktjänsten och iochmed att denna nationella funktion skapas hoppas vi att det ska leda till att det blir enklare att få fram information och statistik gällande tolkproffsionen. Vidare ser vi det positivt att en och samma aktör ska sköta de uppföljningar som behövs för att säkerställa en långsiktigt fungerande tolktjänst. Vi vill skicka med vikten av att personer med rätt kunskap om både vad tolktjänst innebär, hur tolkanvändarnas vardag påverkas och hur tolkproffsionen fungerar, anställs för att arbeta med den nationella funktionen. Vi vill också skicka med en uppmaning att även se över hur det ska fungera med jour eller beredskapstolk framöver.

Avslutning

Avslutningsvis ser vi ett utredningen är ett steg i rätt riktning mot en tolktjänst som ger tolkanvändarna en fungerande vardag. Vi ser också med glädje att tolkproffsionen tagits med som en viktig faktor. Vi hoppas att detta kommer leda till att tolkproffsionen ses över och att statusen samt lönen och anställningsvillkoren för yrkesgruppen förbättras. Det måste vara värt att studera i flera år om vi ska ha några tolkar i tolktjänsten framöver.

Med vänlig hälsning

Kristian Kåresjö Nelson

Ordförande STTF